

Kommunrevisorerna granskar

UMEÅ KOMMUN
INDIVID- OCH FAMILJENÄMNDEN

Grundläggande granskning 2020

1. Inledning och bakgrund

Revisorerna är kommunfullmäktiges organ för kontroll och ansvarsprövning av styrelser och nämnder. Revisorerna ska årligen granska verksamheten inom nämndernas verksamhetsområden i den omfattning som följer av god revisionsred. Enligt kommunallagen (12. kap 1 §) är revisionens uppgift att pröva om:

- Verksamheten sköts ändamålsenligt
- Verksamheten ur ekonomisk synvinkel sköts tillfredsställande
- Räkenskaperna är rättvisande
- Den interna kontrollen är tillräcklig

Revisorernas årliga granskning består av såväl en grundläggande granskning som av ett antal fördjupade granskningar. Den grundläggande granskningen är den löpande granskning som varje år genomförs avseende styrelse och nämnder, och består av tre delar:

- granskning av delårsrapport och årsredovisning
- granskning av måluppfyllelse
- granskning av intern styrning och kontroll

Den grundläggande granskningen är till sin karaktär en fortlöpande insamling av fakta och iakttagelser. Granskningen ska ge underlag för att bedöma styrelsens och nämndernas styrning, uppföljning och kontroll, säkerhet i redovisningssystem och rutiner samt måluppfyllelse, för att kunna uttala sig i ansvarsfrågan. Den grundläggande granskningen kommer att fortgå fram till revisionens slutliga bedömningar i revisionsberättelsen rörande 2020.

1.1 Syfte

Det övergripande syftet med den grundläggande granskningen är att utgöra en grund till revisorernas bedömning om styrelse och nämnder har skapat förutsättningar för tillräcklig styrning, uppföljning, och kontroll av verksamheten.

1.2 Avgränsningar

Den grundläggande granskningen avser år 2020. Den del av den grundläggande granskningen som avser delårsbokslut och årsbokslut redovisas i särskilda granskningsrapporter. I de bedömningar som görs i denna rapport har endast de resultat och de prognoser som redovisas i samband med nämndens delårsrapport (T2) beaktats. För en samlad bedömning av årets resultat, se revisionsberättelse och revisionsredogörelse för 2020.

1.3 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens slutsatser och bedömningar. I denna granskning utgörs revisionskriterierna av:

- Kommunallagen
- Budget och uppdragsplaner 2020
- Nämndernas reglementen

1.4 Ansvarig nämnd

lakttagelserna i denna rapport avser individ- och familjenämnden. Individ- och familjenämnden ansvarar för kommunens uppgifter inom socialtjänsten och de uppgifter som i övrig lag åläggs kommunens socialnämnd förutom de områden som annan nämnd eller styrelse ansvarar för. Nämnden ansvarar för kommunens uppgifter enligt Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) för personer i samtliga åldrar. Nämnden ansvarar för att verksamheten bedrivs och utvecklas i enlighet med den lagstiftning som reglerar vård och omsorg.

1.5 Genomförande

Dialogmöten har genomförts med respektive nämnd med syfte att bedöma om styrelse och nämnder har en tillräcklig struktur för styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten. Detta för att säkerställa att de lever upp till de mål och beslut som fullmäktige fastställt.

I årets grundläggande granskning har presidiet i styrelse och nämnder skriftligt besvarat generella och nämnds specifika frågor samt ett bedömningsformulär. De svar som lämnats har använts som underlag till de dialoger som genomförts med respektive presidium under augusti 2020. Vid presidiedialogerna gavs revisorerna även möjlighet att ställa kompletterande frågor.

Motsvarande underlag har även använts vid de träffar som genomförts under hösten med nämnder och styrelse. Syftet med dessa dialogmöten har varit att ge samtliga ledamöter möjlighet att yttra sig och föra en diskussion kring de svar som lämnats av respektive presidium.

För att få en helhetsbild av styrelsens/nämndens arbete, har de underlag som upprättats (formulär och anteckningar från dialoger) kompletterats med insamling, genomgång och analys av relevanta styr- och uppföljningsdokument.

Utöver detta har en enkät skickats ut till samtliga ordinarie ledamöter och ersättare i Umeå kommuns nämnder. I enkäten ombads ordinarie ledamöter och ersättare besvara frågor avseende styrelsens/nämndens ekonomi, interna kontroll och målstyrning.

Den grundläggande granskningen baseras på revisorernas riskanalys och omfattar samtliga nämnder och styrelser. Den ger också underlag att under året uppdatera revisorernas riskanalys. Den grundläggande granskningen pågår under hela granskningsåret. Den information som inhämtats i samband med den grundläggande granskningen beaktas även vid revisorernas riskanalys inför kommande år.

1.6 Begreppsförklaringar

Nedan följer en förklaring av de begrepp som revisorerna använder vid sin bedömning:

- Bristfällig – Omedelbara förstärkningar krävs
- Tillräcklig – Behov av förstärkningar föreligger
- Ändamålsenlig – God följsamhet inom området
- Tillfredsställande – Mycket god följsamhet inom området

Det är också dessa begrepp som nämnderna har gjort sin bedömning/självskattning utifrån vid besvarandet av bedömningsformuläret.

2. Bedömningsformulär

2.1 Intern kontroll

I vilken utsträckning bedömer nämnden sin följsamhet till följande lagkrav, samt åtaganden enligt reglementen och styrande dokument:

Åtagande	Krav enligt	Presidiets bedömning av följsamheten	Hänvisning till §§ samt underlag som styrker bedömning
<i>2.1.1 Nämnden ska se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.</i>	Kommunallagen (2017:725) 6 kap. 6 §, Riktlinjer för intern styrning och kontroll	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☐ Ändamålsenlig ☒ Tillfredsställande	
<i>2.1.1.1 Har nämnden varit aktiva i genomförandet av en riskanalys, inkl. värdering och vägledning i hantering av riskerna?</i>	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2019-12-19)	☒ Ja ☐ Nej	
<i>2.1.1.2 Har nämnden fastställt riskanalys?</i>	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2019-12-19)	☒ Ja ☐ Nej	Extra avstämning i september.
<i>2.1.1.3 Har nämnden fastställt internkontrollplan?</i>	Handledning – intern styrning och kontroll (KS 2019-12-19)	☒ Ja ☐ Nej	Det görs i samband med fastställande av uppdragsplanen för nästkommande år (november).
<i>2.1.1.4 Har nämnden beslutat om uppföljning av internkontrollplanen?</i>	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2019-12-19)	☒ Ja ☐ Nej	Uppföljning sker i samband med delårsrapport.

2.1.1.5 Har nämnden gjort en värdering om den interna kontrollen är ändamålsenlig och tillräcklig?	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2019-12-19)	☒ Ja ☐ Nej	Framgår av nämndprotokoll. Egen beslutsats
2.1.1.6 Har nämnden tillsett att kommunstyrelsen tagit del av nämndens uppföljning av internkontrollplanen?	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2019-12-19)	☒ Ja ☐ Nej	Görs enligt framtagen rutin.
2.1.2 Nämnden ska årligen planera kontroller så att attestreglementet följs.	Attestreglemente	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☐ Ändamålsenlig ☒ Tillfredsställande	Planeras och genomförs av socialtjänstens ekonomienhet.
2.1.3 Nämnden ska årligen genomföra kontroller så att attestreglementet följs.	Attestreglemente	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☐ Ändamålsenlig ☒ Tillfredsställande	Representation följs upp i T 2 och T3. Attesträtt i T2 och T3.
2.1.3.1 Har nämnden vidtagit några åtgärder för att stärka attestrutinerna?		☒ Ja ☐ Nej	Individuell återkoppling samt påminnelse om rutin.

lakttagelser

Individ- och familjenämnden antog i november 2019 en internkontrollplan för 2020. Riskanalysen som ligger till grund för nämndens prioritering av åtgärder framgår av internkontrollplanen. Enligt internkontrollplanen har nämnden varit direkt delaktig i att värdera och prioritera vilka risker som ska hanteras. Förslag på åtgärder finns med i internkontrollplanen. Berörda chefer har i sin tur tagit fram förslag på åtgärder, vilka beslutades av nämnd i samband med att planen antogs. Det framgår dock inte i internkontrollplanen hur aktiviteter för att åtgärda identifierade risker ska utföras och när i tid återrapportering ska ske. Till exempel har nämnden beslutat om en åtgärd att

kompetensförsörjningsplanen ska följas men det framgår inte hur nämnden ska kontrollera att den följs eller när i tid aktiviteten ska återrapporteras.

Riskbeskrivningarna har ett värde baserat på en värdering av sannolikhet och konsekvens. Nedan följer de risker med högst riskvärde:

- Svårigheter att rekrytera personal utifrån brist och hög konkurrens på arbetsmarknaden
- Vårdkedjebrister för brukare och patienter i samverkan med externa parter

I maj 2020 godkände nämnden sin internkontrollrapport för januari-april 2020. I september 2020 godkände nämnden sin internkontrollrapport per augusti 2020. I nämndens internkontrollrapport för januari-april och januari-augusti 2020 redovisar nämnden uppföljning av de kontrollaktiviteter kopplade till de identifierade riskerna som finns med i nämndens internkontrollplan. I internkontrollrapporterna redovisar nämnden dock inte hur aktiviteterna är genomförda eller vad resultatet i uppföljningen baseras på. Till exempel står det i internkontrollrapporten per augusti 2020 att kompetensförsörjningsplaner följs, men det framgår inte hur nämnden har kontrollerat och säkerställt detta.

Nämnden antog i januari 2021 internkontrollrapport för helåret 2020. Av beslutet framgår att nämnden bedömer att den interna kontrollen och styrningen är tillräcklig.

I internkontrollplanen framgår inga kopplingar mellan identifierade risker och fullmäktiges eller nämndens egna mål.

Bedömning

Vi bedömer att nämnden säkerställt en tillräcklig struktur för intern kontroll avseende verksamhet och den ekonomiska redovisningen. Av kommunens riktlinjer för intern styrning och kontroll (reviderad av fullmäktige 2011-09-26, § 153) framgår att en riskanalys ska göras och dokumenteras i syfte att identifiera omständigheter som utgör risk för att inte uppfylla de krav som ställs på verksamheten. Nämnden har fattat beslut om riskanalys och internkontrollplan samt har gjort en värdering av den interna kontrollen. Det framgår dock inte i internkontrollplanen hur kontroller ska genomföras eller när i tiden de ska återrapporteras.

2.2 Målstyrning

I vilken utsträckning bedömer nämnden sin följsamhet till följande lagkrav, mål och beslut samt åtaganden kopplade till ett urval av fullmäktiges mål och uppdrag:

Åtagande	Krav enligt	Presidiets bedömning av följsamheten	Hänvisning till §§ och underlag som styrker bedömning
<i>2.2.1 Nämnden ska se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige bestämt, samt de bestämmelser i lagar och författningar som verksamheten omfattas av.</i>	Kommunallagen (2017:725) 6 kap. 6 §, Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder		

Åtagande	Krav enligt	Presidiets bedömning av följsamheten	Hänvisning till §§ och underlag som styrker bedömning
2.2.1.1 Har nämnden säkerställt att samtliga av fullmäktiges kommunövergripande/generella mål beaktas i uppdragsplanen?		☒ Ja ☐ Nej	Uppdragsplan samt styrkort 2020.
2.2.1.2 Har nämnden säkerställt att samtliga av fullmäktiges mål och uppdrag som berör nämnden beaktas i uppdragsplanen?		☒ Ja ☐ Nej	Nämnden följer de anvisningar som tagits fram.
2.2.1.3 Har nämnden löpande under året tagit aktiva beslut utifrån uppföljning om åtgärder för att uppnå måluppfyllelse?		☒ Ja ☐ Nej	Uppföljningsplan externa utförare. Uppföljning kvalitet- och patientsäkerhet utifrån prioriterade aktiviteter.
2.2.2 Nämnden ansvarar för att det egna verksamhetsområdet kontinuerligt följs upp och utvärderas.	Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder samt tillämplig lagstiftning för verksamheten.	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☐ Ändamålsenlig ☒ Tillfredsställande	Genom delårsrapporter. Kvalitetsberättelse. Patientsäkerhetsberättelse. Rapport nationella brukarundersökningar och KKiK. Uppföljningsplan externa utförare.

Åtagande	Krav enligt	Presidiets bedömning av följsamheten	Hänvisning till §§ och underlag som styrker bedömning
2.2.3 Nämnden har ansvar att verka för att samråd sker med brukare av nämndens tjänster	Kommunallagen (2017:725) 8 kap. 3 §, Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☒ Ändamålsenlig ☐ Tillfredsställande	<p>Brükarråd och husmöten i verksamheten. Förslag till särskilt LSS-råd framtaget. Politiker från flera kommunala nämnder och representanter från funktionshinderorganisationerna träffas i Umeå funktionshinderråd, UFR.</p> <p>Brükarenkäter inom nämndens verksamheter.</p>
2.2.4 Nämnden ska verka för att samverkan sker mellan styrelse och nämnder för att gemensamt nå kommunens övergripande mål	Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☒ Ändamålsenlig ☐ Tillfredsställande	Ex: Nämnden har tagit ett flertal initiativ till kommungemensamma handlingsplaner.
2.2.4.1 Fungerar samverkan i övrigt med nämnder och andra externa aktörer väl?		☐ Ja ☐ Nej ☒ Delvis	Det finns fortfarande utrymme för förbättring i gemensamma frågor.

Iakttagelser

I nämndens uppdragsplan finns en beskrivning av fullmäktiges strategiska långsiktiga mål och underliggande mål med tillhörande uppdrag som särskilt berör nämnden. I individ- och familjenämndens styrkort återfinns samtliga av fullmäktiges underliggande mål som särskilt berör nämnden. I uppdragsplanen framgår att nämnden ska bidra till att förverkliga kommunfullmäktiges finansiella mål och god ekonomisk hushållning och de personalpolitiska målen. Enligt uppdragsplanen

ska nämnden arbeta utifrån fullmäktiges styrdokument *Strategi för jämställdhetsarbete och Folkhälsomål för Umeå kommun*.

Individ- och familjenämnden har ett övergripande mål för nämndens verksamheter:

- Att stärka den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv

I styrkortet framgår kopplingen till nämndens egna mål samt valda resultatmått inom bland annat områdena att verka för ett självständigt liv, kvalitet för kommuninvånarna, rättssäker handläggning och uppföljning av beslut, stöd på hemmaplan samt utveckling. I styrkortet finns, förutom målvärde för 2020, mätvärde för 2018 och 2019 T2.

I nämndens uppdragsplan framgår även en beskrivning av fullmäktiges uppdrag som nämnden särskilt berörs av. I tertiärrapporteringen finns nämndens mål- och mätvärden, där nämnden har gjort ett urval av resultatmått och nyckeltal med anledning av den pågående pandemin. I tertiärrapporteringen finns även en bedömning av målpåfyllelse.

I nämndens årsbokslut följer nämnden upp målpåfyllelse för fullmäktiges långsiktiga mål och underliggande mål med tillhörande uppdrag som särskilt berör nämnden. Nämnden följer i Årsbokslutet även upp nämndspecifika mål samt de resultatmått som återfinns i nämndens styrkort.

Bedömning

Vi bedömer att nämndens målstyrning är ändamålsenlig. Enligt reglementet för Umeå kommuns styrelse och nämnder (2014-11-24, § 150) har samtliga nämnder i uppdrag att se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt. Vi noterar att nämnden arbetar utifrån fullmäktiges övergripande mål. Nämnden har tolkat mål och uppdrag från fullmäktige och brutit ned flera av dessa så att de fungerar som styrsignaler till verksamheten, delvis genom nämndens styrkort, men även i verksamhetsuppföljningen.

2.3 Ekonomi

I vilken utsträckning bedömer nämnden sin följsamhet till följande lagkrav samt åtaganden som fullmäktige ålagt enligt reglementen:

Åtagande	Krav enligt	Presidiets bedömning av följsamheten	Hänvisning till §§ och underlag som styrker bedömning
2.3.1 Nämnden ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet.	Kommunallagen (2017:725), 11 kap. 5 § Fullmäktiges riktlinjer för god ekonomisk hushållning	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☐ Ändamålsenlig ☒ Tillfredsställande	
2.3.1.1 Har nämnden anpassat		☒ Ja ☐ Nej	

<p><i>verksamheten utifrån de förutsättningar som anges i budget?</i></p>			
<p><i>2.3.1.2 Får nämnden tillräckliga underlag avseende ekonomi och verksamhetens utveckling för att kunna göra de prioriteringar och vidta de åtgärder som krävs för att nå en ekonomi i balans?</i></p>		<p>☒ Ja ☐ Nej</p>	<p>Ekonomiuppföljning varje månad (AU och nämnd), fördjupad rapport varje tertiäl. Jämförande nyckeltal årligen samt fördjupad rapportering kring särskilda fokusområden, ex placeringar</p>
<p><i>2.3.1.3 Prognostisera r nämnden ett underskott för året?</i></p>		<p>☐ Ja ☒ Nej</p>	<p>Med anledning av pågående pandemi: Ersättning för sjukfrånvaro ersätts av statliga medel april till juni, minskning av hemtjänstinsatser då brukare avslutat/minskat. Några verksamheter som ligger budgeterade att starta upp har ej kunnat gå igång. Daglig verksamhet har varit stängd under en stor del av året.</p>

<p>2.3.1.4 Om ja på fråga 2.3.1.3 - har nämnden under året tagit aktiva beslut om åtgärder för att nå en ekonomi i balans?</p>		<p>☒Ja ☐Nej</p>	<p>Fortsatt arbete med resursprioritering ar som inleddes 2019 enligt framtagen plan. Fortsatt uppföljning månadsvis i samband med ekonomirapport.</p>
<p>2.3.2 Nämnden ska regelmässigt rapportera till fullmäktige om hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under budgetåret.</p>	<p>Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder samt kommunallagen.</p>	<p>☐Bristfällig ☐Tillräcklig ☐Ändamålsenlig ☒Tillfredsställande</p>	
<p>2.3.3 Har nämnden månatligen rapporterat till kommunstyrelsen om nämndens ekonomiska ställning?</p>	<p>Kommunstyrelsens uppgift är att leda och samordna planeringen och uppföljningen av kommunens ekonomi och verksamheter. Kommunstyrelsen beslutar om omfördelning av medel som under löpande år frigörs genom samordningsvinster samt vid behov för över/underskottshantering mellan nämnder.</p> <p>I planeringsförutsättningarna /budgetbeslutet för 2020 ställs krav på nämnder som redovisar eller befarar ett underskott över en procent av tilldelad budgetram. Om underskottet uppgår till</p>	<p>☒Ja ☐Nej</p>	

	<p>mer än 1 mnkr, ska nämnden snarast redovisa en prissatt åtgärdsplan till kommunstyrelsen och vidta de åtgärder som krävs för att uppnå en budget i balans. Om planerade åtgärder innefattar väsentlig förändring av beslutad servicenivå ska ärendet beredas för hantering och beslut i kommunfullmäktige.</p>		
--	---	--	--

Lakttagelser

Av nämndens tertialuppföljning framgår att nämndens resultat under första tertialet uppgick till + 5,8 mnkr och prognosen för helåret var - 6 mkr. Prognosen är förbättrad jämfört med tidigare lämnade prognoser under året, med anledning av kvarstående budget för tillkommande verksamheter, tillfälligt nedstängda verksamheter på grund av Coronapandemin, höjning av LOV-ersättningen från och med 1 maj samt ökade kostnader och statliga ersättningar med anledning av pandemin. Justerad prognos beror även på ökat inflöde och fortsatt ökande behov av placeringar inom barn och unga.

Nämndens resultat för det andra tertialet uppgick till + 6, 215 mnkr och prognosen för helåret var + 6 mnkr. Enligt tertialrapporten per augusti beror förbättringen av årsprognosen främst på återsökning av stadsbidrag.

I uppföljningen finns en redogörelse på verksamhetsnivå där resultatet för respektive verksamhet framgår, tillsammans med en förklaring till vad verksamheternas över- respektive underskott består i.

Individ- och familjenämnden redovisar ett utfall på + 7,4 mnkr. Nettokostnaderna har ökat med 5,6 mnkr (72,2 mnkr) i jämförelse med 2019. Under 2020 har flera verksamheter enligt nämndens årsbokslut fått budgettillskott utifrån befolkningstillväxt. Som följd av Coronapandemin har vissa verksamheter varit tillfälligt nedstängda eller inte gått för full drift. Nämnden har även erhållit stadsbidrag (20,9 mnkr). Funktionshinderomsorgen redovisar ett överskott på + 28,1 mnkr. Inom individ- och familjeomsorgen blev resultatet – 27,3 mnkr vilket förklaras av att barn- och ungdomsvården har haft behov av externa placeringar i långt större utsträckning än vad som var budgeterat.

Bedömning

Utifrån vad som framkommit av denna översiktliga granskning bedömer vi att nämndens interna ekonomistyrning är tillräcklig. Med anledning av att den grundläggande granskningen är översiktlig görs bedömningen med begränsad säkerhet.

2.4 Enkät till ledamöter och ersättare i individ- och familjenämnden

Under hösten 2020 skickades en enkät ut till de ordinarie ledamöterna och ersättarna i individ- och familjenämnden. Av de 22 ledamöter och ersättare besvarade 13 enkäten vilket innebar en svarsfrekvens på 59 procent. Enkäten innehöll frågor om utformningen och framtagandet av verksamhetsmål, måluppfyllelse och åtgärder för att nå mål och uppdrag, budget och de ekonomiska målen, riskanalys samt arbetet med intern kontroll och internkontrollplan.

Av enkätsvaren framgår att de svarande generellt upplever att ekonomin, målstyrningen och den interna kontrollen fungerar väl. De svarande bedömer att verksamhetsmål och budget är tydligt kopplade till kommunfullmäktiges mål och att verksamhetsmålen är mätbara och möjliga att utvärdera. Svaren visar att verksamhetsmålen och ekonomin följs upp och att åtgärder vidtas vid eventuella brister. Vidare bedömer de svarande att resultat från arbetet med den interna kontrollen regelbundet rapporteras till nämnden och att nämnden fattar beslut vid konstaterade brister i internkontrollen.

3. Frågeställningar till nämndens presidium

3.1 Generella frågeställningar till samtliga nämnder

Har nämnden säkerställt att det finns rutiner och en beredskap för att hantera ej planerad frånvaro hos nyckelpersoner?

Individ- och familjenämnden har sedan tidigare en fastställd krisledningsplan som är under revidering. I en bilaga till krisledningsplanen finns kontaktlistor till nyckelpersoner inom nämndens verksamhetsområde. Vidare har varje chef, i enlighet med arbetsmiljödelegationen, en namngiven ersättare. I och med Corona-pandemin har nämnden tagit fram en särskild rutin för oplanerad frånvaro hos lednings- och nyckelpersoner.

Hur styr nämnden arbetet med att identifiera och analysera nettokostnadsavvikelsen?

För att möta de ekonomiska utmaningarna rörande demografi och konjunktur ska kommunen fram till år 2023 minska nettokostnadsavvikelsen.

Förvaltningens ekonomienhet sammanställer årligen en rapport där de jämför kostnader, servicenivåer och utveckling över tid mellan individ- och familjenämnden och andra kommuner samt städer. Förvaltningen redovisar rapporten i samband med nämndens strategidag under hösten. Rapporten tas med som underlag till nämndens revidering av uppdragsplan och budget.

Enligt kommunfullmäktiges uppdrag kring nettokostnadsavvikelsen ska nämnden redovisa en analys- och åtgärdsdel till kommunfullmäktige under 2020. Nämnden redovisar uppdraget i samband med årsbokslutet. Enligt nämnden har de, utifrån tidigare års analys, redan vidtagit nödvändiga åtgärder.

Nämnden har en ny investeringsprocess som ska ge möjligheter till investeringar av strategisk betydelse.

Nämnden har problem med rekrytering av familjehem. Nämnden har beslutat om att höja ersättningsnivåer. Trots höjningen kvarstår problem med att hitta familjehem. När det kommer till barn som har en kombination av missbruk och NPF-diagnoser är det särskilt svårt att hitta specialiserade familjehem. Nämnden belyser att processen med att hitta en lämplig placering alltid börjar i individens nära kontaktnät.

Hur arbetar nämnden med tillgänglighetsfrågor? Både när det gäller digital och fysisk tillgänglighet.

I Umeå kommuns program för tillgänglighet 2018–2030 har nämnden valt att fokusera på området "Arbete och sysselsättning". Kommunens program för tillgänglighet är indelat i tre etapper. Den första etappen sträcker sig från 2018–2022 och har bland annat fokusområdet arbete och sysselsättning. Nämnden ska erbjuda tio praktik- och lärlingsplatser till individer med funktionsnedsättning samt säkerställa minst två nyanställningar till individer med funktionsnedsättning per år.

Kunskap om hur situationen ser ut för personer med funktionsnedsättning och vad en tillgänglig arbetsmarknad innebär är en angelägen fråga för såväl tjänstemän som för förtroendevalda. En särskild temanämnd för förtroendevalda och tjänstepersoner planeras till hösten 2020 dock kan planerna komma att behövas flyttas fram i tiden i och med Coronapandemin.

Kommunen driver ett pågående pilotprojekt med serviceassistenter fram till år 2021. Pilotprojektet med serviceassistenter har målsättningen att 20 personer med intellektuell funktionsnedsättning ska få en anpassad anställning i någon av kommunens verksamheter eller kommunala bolag. Serviceassistenten ska fungera som en extra resurs i verksamheterna. Nämnden upplever dock att implementeringen är svårt.

Mål och aktiviteter kring digital tillgänglighet finns integrerade i uppdragsplanen. Nämndens plan för digitalisering är en del av nämndens arbete att utifrån kommunfullmäktiges mål "digitalt först" verka för den möjlighet som den digitala transformationen innebär samt att det ska vara ett förstahandsalternativ vid verksamhetsutveckling. Exempel på tekniska lösningar som nämnden använder i verksamheten är trygghetskameror för natttillsyn och medicingivare med färdigdoserad medicin för att underlätta för personer att själva handha sina läkemedel. Vidare testar nämnden videotillsyn för att möjliggöra stöd och samtal på ett säkert sätt mellan boende och personal på distans. Inom Mottagningsenheten utvecklas en chat-bot som byggs upp för att svara på frågor. Nämnden arbetar också med digital tillgänglighet genom att säkerställa att korrekta kontaktuppgifter finns tillgängliga på hemsidan.

Individ- och familjenämnden samverkar med tekniska nämnden kring den fysiska tillgängligheten vid byggandet av lokaler samt vid anpassning av befintliga lokaler. Samverkan sker bland annat genom att individ- och familjenämnden yttrar sig i detaljplaner rörande exempelvis tillgänglighet till lokaltrafik kring grupp- och servicebostäder.

Avseende tillgänglighet till LSS-boenden har köerna minskat. Nämnden har drivit igenom beslut om att viteskostnader inte enbart ska tillfalla individ- och familjenämnden utan att den ska delas mellan flera nämnder.

Hur arbetar nämnden med att främja en god arbetsmiljö i sina verksamhetsområden?

I nämndens uppdragsplan framgår att uppföljning av arbetsmiljöarbetet sker genom en årlig uppföljning som genomförs av förvaltningen och redovisas till nämnd. Vidare står det i uppdragsplanen att nämnden inom myndighet barn och unga utökar antal handläggare för att kunna förbättra arbetsmiljön och kunna klara av lagkraven kring rättssäker handläggning.

Nämnden integrerar arbetstagarorganisationerna i sitt arbete med arbetsmiljöfrågor. Inom funktionshinderområdet har ett specifikt arbete bedrivits tillsammans med en facklig part där de tillsammans har tagit fram åtgärder för att förbättra arbetsmiljön och arbetsvillkoren för anställda inom verksamheten. Nämnden har identifierat att mer kunskap krävs kring lagar och avtal så som förtroendemannalagen, semesterlagen samt kommunens egna samverkansavtal.

Vid årligt arbetsmiljöbokslut tar nämnden del av hur det ser ut i verksamheterna. Nämnden har inte identifierat några tydliga avvikelser. Förvaltningen går igenom de viktigaste punkterna. En viktig punkt att säkerställa är att skyddsombuden är mer delaktiga.

Nämnden prioriterade satsningar i budgeten, till exempel genom utbildning kring hot och våld samt förstärkning inom myndighetsutövningen.

Hur arbetar nämnden med att säkerställa en långsiktigt stabil sjukfrånvaro på låg nivå?

I nämndens uppdragsplan framgår det att nämnden ska arbeta för att förebygga sjukskrivning och öka hälsan hos medarbetarna genom att analysera orsaker och vidta åtgärder.

Nämnden följer månatligen upp sjukfrånvaron. 2019 anordnades en utbildning för chefer och skyddsombud inom det systematiska arbetsmiljöarbetet. Vidare arbetar nämnden med att utveckla ett närvarande ledarskap inom verksamheterna och en aktiv sjukskrivning.

Rehabiliteringsprocessen har nämnden förnyat och förtydligat. Som stöd för chefer i rehabiliteringsprocessen finns personalkonsulter tillgängliga. Nämnden får kontinuerlig återkoppling från verksamheterna kring sjukfrånvaro och vidtagna åtgärder i samband med tertiäredovisning.

Vilka är nämndens utmaningar på kort och lång sikt?

- Den ekonomiska utmaningen (demografisk utveckling, förflyttning av kostnader från staten till kommunerna avseende till exempel assistans)
- Kompetensförsörjningen
- Lokalförsörjningen
- Social trygghet i den växande staden där nämnden belyser vikten av att undvika att Umeå får ett socialt utsatt område.
- Samverkan med BUP
- Effekter av pågående pandemi

Har nämnden, utifrån genomförd risk- och konsekvensanalys, säkerställt en tillräcklig intern kontroll och uppföljning av hanteringen av Corona-krisen?

I ett tidigt skede av Corona-pandemin gick individ- och familjenämnden och äldrenämnden in i stabsläge och bildade en gemensam stab med nyckelpersoner från båda förvaltningarna. Två gånger i veckan hålls möten med direktörer och verksamhetschefer från båda förvaltningarna tillsammans med Måltidsservice och Städservice, där de har avstämningar ur ett burkar- och personalperspektiv samt ur ett verksamhetsperspektiv. Kritiska frågor tas upp på agendan såväl som frågor som behöver hanteras av staben. Utöver detta har äldreomsorgens ledningsgrupp haft egna uppföljningar cirka två gånger per månad. Nämndernas ordförande har också haft regelbundna avstämningar. Nämnden planerar att göra en uppföljning av krisarbetet.

Sjukfrånvaron har inneburit en mindre påverkan på verksamheten än vad nämnden i ett tidigt skede befarade. Personal har fått nya rutiner och skyddsutrustning. Initialt hade personalen brist på skyddsutrustning men det är nu åtgärdat.

3.2 Nämndspecifika frågor

Hur säkerställer nämnden att tillgången på HVB-hem möter kommunens behov, kort- såväl som långsiktigt?

Socialtjänsten har en särskild inrättad funktion med HVB-samordnare. Funktionen ansvarar i sin tur för kvalitetssäkring och kontakten mot upphandlingsbyrån gällande avtal med HVB-hem. Inför varje ny upphandling bedriver nämnden ett omfattande förarbete med verksamhetsföreträdare, där verksamheten går igenom vilka behov som finns och hur behoven varierar. De avtal som är upprättade inom ramen för offentlig upphandling har en stor bredd avseende målgrupper, innehåll och typ av vård/behandling. Avtalen är även indelade utifrån behov av akuta insatser, utredning och olika kriterier. Under upphandlingsförfarandet granskar nämnden behoven i upprättade avtal och säkerställer att nya behov tas det med i framtida upphandlingar. Inför kommande upphandling har

en ny kategori tillkommit som är specifikt inriktad på unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Nämnden anser sig tillgodose kommunens behov på både kort och lång sikt i och med att ramavtalen i stor utsträckning gäller två till tre år, med ett ytterligare optionsår. Vid mycket specifika behov eller vid akuta situationer är det möjligt att frånga avtal, men det är något som nämnden endast gör i undantagsfall.

Vilka samverkansinsatser har nämnden genomfört för att motverka våldsbejakande extremism?

I Umeå kommun finns ett konsultationsforum för frågor kring våldsbejakande extremism som fungerar som ett specialiststöd. Forumet drivs av en samordnare via den kommunövergripande funktionen UmeBrå, vilket är ett lokalt brotts- och drogförebyggande råd. En viktig del av syftet med forumet är samarbete och dialog med berörda aktörer. Grunden för konsultationsforumet består av representanter från UmeBrå, socialtjänsten, polismyndigheten och Region Västerbotten. Möjlighet finns att bjuda in andra samverkansaktörer vid behov. I rutinen för konsultationsforumet framgår vilka verksamheter som anses viktiga i arbetet med att motverka våldsbejakande extremism. Några exempel på dessa aktörer är Länsstyrelsen, skolor och ideell sektor.

Samverkansgruppen som konsultationsforumet utgör består av flertalet personer med specialistutbildning inom området, som exempelvis socialsekreterare, fältassistenter samt poliser. Ett nära samarbete sker med polismyndigheten och säkerhetspolisen. Forumet har regelbundna träffar för att kunna ge ett snabbt stöd. Mottagningsenheten har organiserat kontakt med forumet i syfte att säkerställa en enkel och snabb väg till specialiststödet. De frågor som uppkommer i forumet lyfts och följs upp i Umeå kommuns Brottsförebyggande råd. Inom socialtjänsten har förutom spridande av information om Konsultationsforum och kunskap om våldsbejakande extremism, en särskild rutin arbetats fram för handläggning, frågor eller ställningstagande av personer som återvänder från extremismmiljöer. Hittills har kommunen inte haft några återvändare.

Hur säkerställer nämnden tillgången till anpassade boenden till yngre dementa personer?

Målgruppen yngre dementa finns med i verksamheten arbete kring att tillhandahålla boende och sammanställa prognoser. Prognoserna används som underlag till nämndens lokalförsörjningsplan. Boendeplatser samordnas enligt SoL med äldrenämnden. Nämnden har inget samarbete med NUS.

Vilka åtgärder har nämnden tagit i det förebyggande arbetet med stöd till unga med psykisk och fysisk ohälsa, inklusive missbruksförebyggande arbete?

Nämnden har varit drivande i arbetet med att ta fram en övergripande handlingsplan gällande suicidprevention. Arbetet har dock inte nått en kommunövergripande nivå men individ- och familjenämnden har en kartläggning och rutiner för suicidprevention som också är anpassade till olika verksamheter.

Nämnden har satsat på utbildningar som till exempel "Första hjälpen till psykisk hälsa" (MHFA). De utbildningsinsatser som var planerade inför våren 2020 blev uppskjutna med anledning av Corona-pandemin.

Under hösten 2019 gjorde nämnden en kartläggning inom missbruksområdet för öppenvård avseende både unga och vuxna. Inom området unga deltog ansvariga för verksamheterna; Ingången inom Ungdomshälsan, Fältgruppen, Unga lagöverträdare och Familjbehandling. I kartläggningen finns tidigare översynsarbeten medtagna. Arbetsgruppen har utgått från SKL:s handlingsplan mot missbruk och beroende. Vidare har en processledare granskat verksamheterna mot Socialstyrelsens

nationella riktlinjer kring vård och stöd vid missbruk och beroende. Kartläggningen landade i ett förslag på en ny organisering med en tydligare uppdelning mellan unga och vuxna.

Uppdelningen ska öka förutsättningarna för att möta det identifierade behovet av att förbättra ungas bemötande och stöd. Vidare underlättar det samverkan med andra parter genom att målgruppen blir mer avgränsad. Nämnden föreslår ett överlappande åldersspann på individer mellan 18 och 22 år i syfte att fånga upp så många som möjligt. Samma överlappande åldersspann finns även idag mellan Ingången inom Ungdomshälsan och Alkohol- och drogmottagningen.

Kartläggningen har resulterat i ett förtydligande av att Myndighetsutövning beviljar familjebehandling och att utförare beslutar om vilken behandlingsmetod som klienten behöver. Unga med svårare missbruksproblematik hänvisas till Ingången inom Ungdomshälsan som i sin tur kan ge biståndsinsatser i familjebehandlingen. Idag finns ett samarbete och en samverkan med Region Västerbotten inom ramen för Ingången inom Ungdomshälsan och Alkohol- och drogmottagningen.

Nämnden lyfter att det finns ett utvecklingsbehov gällande psykiatri, neuropsykiatri, trauma och kris. Med anledning av samverkan med Region Västerbotten bedömer dock nämnden att behovet kan tillgodoses. Uppsökande verksamhet sker i stor utsträckning med Fältgruppen som samarbetar med Öppenvård Unga. En arbetsgrupp är igång med att se över behovet av en gemensam syn och samverkan avseende de svårast sjuka barnen. Arbetsgruppen består av nyckelpersoner från bland annat socialtjänst och utbildning.

På vilket sätt arbetar nämnden för att uppfylla fullmäktiges mål rörande barnfattigdom?

Sedan flera år tillbaka följer nämnden statistik över antal barn i familjer med försörjningsstöd. Nämnden påpekar att den viktigaste åtgärden för att minska andelen barn som lever i ekonomiskt utsatta förhållanden är att barnens föräldrar har arbete.

Nämnden samarbetar med Viva och Samordningsförbundet för att nå personer som står långt från arbetsmarknaden. För att nå bra resultat inom försörjningsstöd är samverkan mellan Försäkringskassan och arbetsförmedlingen nödvändig.

Nämnden har tjänstepersoner med i framtagandet av kommunens handlingsplan för halverad barnfattigdom samt ett flertal pågående aktiviteter för att nå fullmäktiges mål.

Nämnden arbetar för att undvika uppkomsten av utsatta områden i Umeå kommun. Utsatta områden har generellt sett en korrelation med barnfattigdom.